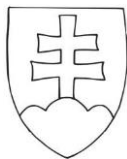

Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rozvoj občianskej spoločnosti

Analytický rámec pre plánovanie a hodnotenie projektov verejnej participácie

Jana Plichtová a Anna Šestáková

Bratislava 2019

Opis národného projektu Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík

Pilotná schéma participatívnej tvorby verejných politík

Pilotná schéma participatívnej tvorby verejných politík predstavuje praktickú časť projektu. Zastrešuje dvanásť pilotných projektov, ktoré testujú rôzne participačné scenáre a nástroje zapojenia verejnosti do tvorby verejných politík na štyroch úrovniach (národnej, regionálnej, mikroregionálnej, lokálnej). Zameranie verejných politík predstavuje témy, ako sociálna inklúzia, otvorené dáta, udržateľná mobilita, deti a mládež, medziobecná spolupráca, využívanie verejných priestorov, odpadové hospodárstvo, environmentálna výchova a vzdelávanie. Projekty boli do pilotnej schémy vybrané na základe samostatnej výzvy na predkladanie projektov ÚSV SR ROS, realizovanej v novembri 2015. Na základe dvanástich memoránd o spolupráci medzi ÚSV SR ROS, konkrétnym subjektom verejnej správy (VS) a vybranou mimovládnu organizáciou, ktorá vznik projektu iniciovala, vznikne dvanásť verejných politík, pripravených na zavedenie do praxe. Pilotná schéma je súčasne cenným zdrojom dát pre analytickú činnosť, ktorá predstavuje druhú časť projektu.

Analyticko-metodicko-legislatívna podpora zavádzania participatívnej tvorby verejných politík do praxe

Analyticko-metodicko-legislatívna podpora zavádzania participatívnej tvorby verejných politík do praxe predstavuje teoretickú časť projektu, ktorá je zameraná na analytickú, metodickú, legislatívnu činnosť. Na základe analytickej, metodickej a legislatívnej činnosti bude priebežne budovaná verejne elektronicky dostupná znalostná databáza. Výsledkom bude *Analýza stavu a možností participácie v SR*, ako aj návrhy na legislatívne zmeny zvyšujúce účasť verejnosti v procese prípravy, tvorby, implementácie, monitoringu a revízie verejných politík.

Budovanie kapacít v prostredí VS predstavuje samostatný blok činností. Jeho cieľom je identifikovať príčiny nedostatočnej aplikácie inovatívnych a participatívnych metód v praxi verejnej správy. Bude navrhnutý profil absolventa, architektúra a sylaby špecializovaného vzdelávacieho programu, ako aj metodiky pre nový vzdelávací program s názvom Participatívna tvorba politík v prostredí verejnej správy. Súčasťou je pilotné testovanie programu vzdelávania na troch skupinách účastníkov z prostredia VS (štátna správa, regionálna územná samospráva, regionálne združenia miest a obcí, miestna územná samospráva).

Analyticko-metodicko-legislatívna podpora zavádzania participatívnej tvorby verejných politík do praxe a teoretické východiská participácie a metodika merania kvality participácie

Materiál, ktorý bol spracovaný ako metodika merania kvality participácie dostal názov Analytický rámec pre plánovanie a hodnotenie projektov verejnej participácie. Ide o metodický materiál, ktorý slúži ako podporný manuál pre nastavenie a kontrolu procesu participatívnej tvorby verejných politík.

Bol spracovaný na základe štúdia rôznych prístupov k zapájaniu verejnosti do tvorby verejných politík a rôznych zahraničných modelov a príkladov, ktoré mali vplyv na identifikáciu kľúčových ukazovateľov a premenných, teda indikátorov, alebo ukazovateľov, na základe ktorých je možné pristúpiť k meraniu kvality participácie. Výber indikátorov bol predmetom spoločného zvažovania expertov, ktorí spolupracujú na realizácii podaktivity 2.

Cieľom spracovaného dokumentu bolo spracovať zrozumiteľnú metodiku, ktorá bude pomôckou nielen pre nastavenie participačných procesov tvorby verejných politík, ale aj praktickým návodom na ich priebežné monitorovanie a vyhodnotenie. Má slúžiť všetkým aktérom, ktorí vstupujú do procesu participatívnej tvorby verejných politík, ale najmä zástupcom verejnej správy, odborným zamestnancom mestských a obecných úradov, samosprávnych krajov, rezortov alebo ďalších subjektov štátnej správy, ktorí v spolupráci s ďalšími aktérmi budú stáť pri dizajnovaní participačných scenárov tvorby verejných politík.

Meranie kvality participácie ponúka návod, ktorý participačný proces nezväzuje do konkrétneho algoritmu a nevyžaduje nemennosť postupnosti spracovaných krokov v realizácii participačného procesu, naopak, je spracovaný ako mapa otázok a alternatív, o ktorých treba premýšľať a ktoré treba zvážiť pri plánovaní a realizácii verejnej participácie. Nie je autoritatívnu normou, ktorej sa treba držať, ani lineárny zoznam jednotlivých úkonov, ktorý treba poslušne, bez kritického zváženia aplikovať.

Dokument Analytický rámec pre plánovanie a hodnotenie projektov verejnej participácie je možné v opise projektu identifikovať ako metodiku merania kvality participácie. Materiál bude súčasne jedným z kľúčových výstupov v procese vzdelávania a budovania kapacít pre oblasť participatívnej tvorby verejných politík.

Materiál bol prerokovaný a verejne prezentovaný zástupcom pilotnej schémy participatívnej tvorby verejných politík v januári 2018 v Liptovskom Mikuláši a následne sa stal jedným z východiskových materiálov pri nastavovaní odborného seminára, ktorý bol súčasťou neverejnej časti podujatia Participácia, moja láska vo februári 2019 v Bratislave. Tréning a aktívna diskusia na tému ako nadizajnovať kvalitný participačný scenár, ako nastaviť kvalitný participačný proces alebo ako maximalizovať účinnosť participácie a výhody účasti verejnosti na tvorbe verejných politík? Školiaci blok bol postavený na prezentácii konkrétnych príkladov dobrej a zlej praxe, ktorú priniesla realizácia pilotnej schémy participatívnej tvorby verejných politík a metodických prístupov, spracovaných v rámci podaktivity 2. Tréning bol určený pre limitovaný počet účastníkov – prijímateľov nenávratných finančných prostriedkov z operačného programu Efektívna verejná správa, výzva: OBČIANSKA INFORMOVANOSŤ A PARTICIPÁCIA.

OBSAH

Úvod – ako používať tento manuál.....	1
1. Základné pojmy	2
2. Kvalita verejnej participácie a participatívnych procesov	2
2. 1. Princípy úspešnej participácie	2
2. 2. Ciele a účel verejnej participácie	3
2. 3. Prekážky úspešnej participácie.....	4
2. 4. Výhody a riziká participácie	4
2. 5. Nedostatky participatívnych procesov	4
2. 6. Technokratická participácia verus pravá participácia.....	5
3. Metódy verejnej participácie.....	6
3. 1. Popis a charakteristika vybraných participatívnych metód.....	6
3. 2. Prehľad vybraných participatívnych metód podľa stupňa zapojenia verejnosti.....	6
4. Hodnotenie verejnej participácie.....	7
4. 1. Kto a ako hodnotí	7
4. 2. Kvalita prípravy a manažovania jednotlivých fáz verejnej participácie	8
<i>A. Príprava verejnej participácie</i>	<i>8</i>
<i>Ab. Kontext – podmienky a okolnosti plánovanej verejnej participácie</i>	<i>9</i>
<i>Ac. Disponibilné zdroje</i>	<i>9</i>
<i>B. Informovanie a komunikácia s verejnosťou</i>	<i>9</i>
<i>C. Fáza riešenia problému/politiky a rozhodovania</i>	<i>9</i>
<i>D. Implementácia a udržateľnosť politiky</i>	<i>10</i>
<i>E. Hodnotenie výsledkov a manažovania procesov verejnej participácie.....</i>	<i>10</i>
<i>F. Hodnotenie výsledkov verejnej participácie druhého a tretieho rádu</i>	<i>11</i>
4. 3. Hodnotenie podľa normatívnych kritérií dobrého vládnutia	11
<i>A. Inklúzia</i>	<i>11</i>
<i>B. Reprezentatívnosť.....</i>	<i>11</i>
<i>C. Spravodlivosť.....</i>	<i>11</i>
<i>D. Transparentnosť a nezávislosť</i>	<i>12</i>
<i>E. Kvalita zvažovania a dialógu.....</i>	<i>12</i>
<i>F. Účasť na rozhodovaní.....</i>	<i>12</i>

4. 4. Zodpovednosť aktérov pri plánovaní, hodnotení a monitorovaní participatívnych procesov.....	13
5. Záver a odporúčania.....	14
6. Zoznam použitých zdrojov.....	15

Vedúci projektu a kontaktné osoby:

Prof. Jana Plichtová, PhD.

jana.plichtova@uniba.sk

Mgr. Anna Šestáková, PhD.

sestakova.anka@gmail.com

© Jana Plichtová a Anna Šestáková

Úvod

Ako používať tento manuál

Najstručnejšia odpoveď znie: flexibilne a tvorivo. Bez vypnutia kritického myslenia. S využitím vašich skúseností.

Tento manuál nie je myslený ako autoritatívna norma, ktorej sa treba držať, ak to v danom projekte a kontexte nemá význam. Manuál nie je lineárny zoznam jednotlivých procesov verejnej participácie, ktorý treba poslušne, bez kritického zváženia aplikovať. Nie je myslený ako recept, ktorý je automaticky zárukou úspechu, pokiaľ sa všetky fázy a procesy verejnej participácie dodržia a „odškrtajú“. Úspešná aplikácia participácie verejnosti totiž vyžaduje, aby sa jednotlivé fázy a procesy zväžili vo vzájomných súvislostiach a vo vzťahu k stanovenému cieľu. Aplikácia konkrétnych postupov a metód závisí od sociálnych a spoločenských podmienok, od aktuálnej situácie, od miery dôvery, ktorej sa tešia konkrétni reprezentanti verejnej a štátnej správy, od sociálneho a kultúrneho kapitálu, ktorým verejnosť disponuje. Postupy a spôsoby verejnej participácie treba zvažovať aj vzhľadom na ich primeranosť vo vzťahu k žiaducim cieľom vlády, či už na lokálnej, regionálnej, krajskej, alebo centrálnej úrovni.

Manuál je teda myslený ako mapa otázok a alternatív, o ktorých treba premýšľať a ktoré treba zväžiť pri plánovaní a realizácii verejnej participácie. Súčasne manuál poskytuje prehľad toho, čo všetko treba sledovať kvôli opisu a hodnoteniu konkrétnych politík, ktoré využívajú verejnú participáciu. Orientuje pozornosť na procesy, podmienky a okolnosti, na samotných zainteresovaných aktérov a ich vzťahy, ktoré podľa doterajších poznatkov rozhodujú o tom, či verejná participácia bude úspešná, alebo nie. Manuál tak znižuje riziko, že sa nepozbierajú dôležité informácie o cieľoch a participatívnych procesoch a že sa adekvátne nepomenujú. Zvyšuje pravdepodobnosť toho, že hĺbka a šírka opisu a hodnotenia projektov verejnej participácie v priebehu ich trvania bude kompletná a porovnateľná s inými projektmi. Tým vytvára rámec nevyhnutný pre následnú analýzu a porovnanie pozbieraných dát. Bez dôkladnej dokumentácie nemožno pristúpiť k následnému kroku, teda k analýze toho, čo všetko spolurozhoduje o úspešnej a neúspešnej aplikácii verejnej participácie v našom spoločenskom a politickom kontexte.

Manuál v predloženej podobe berte ako pracovný materiál, ku ktorému ste pozývaní sa vyjadriť. Vaše komentáre, doplnky, návrhy na spresnenie a vylepšenie privítame. S týmto cieľom bude zverejnený na našom webe. Veríme, že takýto participatívny spôsob tvorby manuálu privítate a upozorníte aj na miestne špecifiká verejnej participácie, ktorá v manuáli chýba.

1. Základné pojmy

Verejná participácia predstavuje konzultovanie a zapájanie verejnosti a jej rôznych predstaviteľov do procesov rozhodovania a tvorby politik. Sú to aktivity organizované verejnými autoritami v spolupráci s verejnosťou, ktorých cieľom je znížiť pocit neistoty v akomkoľvek štádiu rozhodovacieho procesu, často na úrovni lokálnej komunity. Ide teda o štruktúrovanú kooperáciu (Rowe, Frever, 2004; Gelders et al., 2010).

Verejnú participáciu charakterizujú interaktívne a iteratívne procesy deliberácie medzi občanmi/organizáciami a predstaviteľmi verejnej správy¹ s cieľom zmysluplne prispieť k tvorbe politických rozhodnutí, a to transparentným a zodpovedným spôsobom (Phillips and Orsini, 2002). Predstavuje súbor procesov, ktoré zahŕňajú zástupcov rozličných sociálnych skupín organizovaných treťou stranou (napr. tímom facilitátorov), s cieľom iniciovať diskurz a kooperatívny konzultačný proces, zameraný na prijatie kolektívne záväzných rozhodnutí (Schroeter et al., 2016).²

Pojem **verejnosť** sa vzťahuje tak na všetkých mimovládnych aktérov, či už organizovaných v občianskych združeniach, záujmových, profesijných, charitatívnych, náboženských spolkoch, na odbory, na podnikateľský sektor, na jednotlivé firmy a ich asociácie, ako aj na neorganizovaných občanov. **Účasť verejnosti na tvorbe verejnej politiky** môže byť iniciovaná zdola zo strany občanov, avšak spravidla ide o plánovanú a vyzvanú spoluúčasť verejnosti z rozhodnutia verejnej správy.

2. Kvalita verejnej participácie a participatívnych procesov

2. 1. Princípy úspešnej participácie

Participatívne procesy (PP) by mali byť kolaboratívne, inkluzívne a zacielené na dohodu. Základným predpokladom participácie je teda spolupráca, dialóg a interakcia (Innes, Booher, 2004).

Princípy úspešnej participácie môžeme vo všeobecnosti vymedziť takto (podľa: Mumpower, 2001; Luyet et al., 2002; upravené autorkami):

1. Ide o férový a transparentný proces, ktorý podporuje rovnosť, učenie a rešpekt medzi stakeholdermi – zainteresovanými aktérmi na jednej strane a verejnou správou (VS) na druhej strane.
2. Je založený na predpoklade, že verejnosť má mať podiel na rozhodnutiach, ktoré sa jej týkajú.
3. Do procesu budú prizvaní všetci, ktorí budú rozhodnutím ovplyvnení.

¹ Verejnú správu vykonávajú orgány štátnej správy, územnej samosprávy, ako aj verejnoprávne inštitúcie (Volko, Kiš, 2007 – dostupné na: <<https://www.minv.sk/?strucny-prehľad-vyvoja-uzemneho-a-spravneho-clenenia-slovenska>>

² Pozri bližšie v štúdiu *Dobré vládnutie a verejná participácia* (Plichtová, Šestáková, 2018).

4. Účastníci participácie sú zapojení včas (aj do tvorby samotnej agendy).
5. Existuje jasná dohoda o cieľoch, pravidlách a rolách jednotlivých účastníkov v participatívnom procese.
6. V priebehu participácie budú vypočítané záujmy a potreby všetkých zúčastnených strán.
7. K dispozícii budú skúsení a nezávislí facilitátori.
8. K dispozícii budú adekvátne zdroje vrátane dostatku času, finančných prostriedkov a personálu.
9. Budú využité vedecké a odborné poznatky z relevantných verejných a občianskych inštitúcií, ako aj lokálne poznatky.
10. Informácie sú poskytované tak, aby účastníkom uľahčili participovať zmysluplným spôsobom.
11. Príspevok participujúcich bude zohľadnený pri konečnom rozhodovaní.
12. Účastníci budú informovaní o tom, ako ich vklad prispel k záväznému rozhodnutiu.

2. 2. Ciele a účel verejnej participácie

Participácia môže sledovať jeden alebo viacero z nasledujúcich cieľov:

Kvalitné a udržateľné riešenia

1. Tvorba plánov, projektov a politik, ktoré ašpirujú z hľadiska obsahu na vysokú kvalitu.
2. Získať podporu verejnosti pre určité riešenie a jeho implementáciu, okrem iného aj zohľadnením jej potrieb a hodnôt.
3. Tvorba nových riešení a alternatív.
4. Využiť vedomosti dotknutej komunity (tzv. „local knowledge“ – vedomosti miestnych obyvateľov).
5. Zlepšiť výkon verejnej správy, využiť potenciál občianskej spoločnosti.
6. Minimalizovať konflikty medzi zainteresovanými aktérmi.
7. Vyriešiť dlhodobo neriešený problém, ktorý sa bez súhlasu a podvoleniu verejnosti riešiť nedá .
8. Odpovedať na iniciatívu organizovanej verejnosti.
9. Zvýšiť istotu, že prijaté rozhodnutie, politika prinesú želané výsledky a minimalizujú možné riziká a pod.
10. Zlepšiť koordináciu aktivít medzi verejnosťou a verejnou správou.

Normatívne požiadavky demokratického vládnutia

11. Dodržať záväzok zapojiť do tvorby politiky verejnosť, ktorý vyplýva zo zákona.
12. Približovať sa k ideálu demokratického vládnutia s priamym súhlasom a podielom zodpovednosti zo strany občanov.
13. Podporiť ideál sociálnej spravodlivosti (napr. posilnením vplyvu marginalizovaných skupín pri plánovaní a prijímaní rozhodnutí).

14. Dať k dispozícii priestor, v rámci ktorého zaznejú stanoviská a záujmy aj tých občanov, ktorých hlas nie je dostatočne počuť.

Podpora učenia, sociálneho kapitálu a dôvery

15. Vzdelávať a informovať verejnosť, zvyšovať povedomie o určitej problematike.

16. Vzdelávať a informovať vládnych predstaviteľov o hodnotách a preferenciách verejnosti.

17. Podporiť vedomie verejnosti, že disponuje kapacitou riešiť problémy.

18. Podporiť sociálne učenie a sociálny kapitál.

19. Obnoviť (zvyšovať) dôveru v inštitúcie verejnej a štátnej správy.

2. 3. Prekážky úspešnej participácie (Innes, Booher, 2004)

Prekážkami úspechu verejnej participácie môžu byť napríklad:

- nevhodné nastavenie niektorých konkrétnych zákonov,
- podpora súťaživého typu vládnutia, na rozdiel od konštruktívnej spolupráce a dohôd,
- malá ochota autorít VS vzdať sa moci,
- nedostatok času, ktorý verejná participácia vyžaduje,
- nedostatok zdrojov u znevýhodnených skupín,
- nedostatok spôsobilostí administrátorov a participantov,
- nedostatok priestoru pre autentický dialóg,
- nedostatok finančných a iných zdrojov,
- authority, ktoré nechcú meniť spôsob vládnutia, nechcú sa otvoriť inovatívnym riešeniam,
- authority, ktoré neberú do úvahy skúsenosti a poznatky miestnej komunity.

2. 4. Výhody a riziká participácie

Optimalizácia PP vyžaduje, aby sme poznali výhody, ako aj riziká verejnej participácie.

Výhody:

- väčšia dôvera v rozhodnutia,
- lepšie plánovanie (dizajn) projektov na základe lokálnych poznatkov,
- hlbšie a adekvátnejšie porozumenie problémom,
- integrácia rozličných záujmov a perspektív,
- optimalizácia implementácie plánov a projektov,
- vyššia ochota verejnosti podriaďiť sa vytvoreným politikám a reguláciám,
- podpora sociálneho učenia.

Riziká:

- nepredvídané výdavky spojené s participáciou,
- časová náročnosť,
- potenciálna frustrácia a sklamanie zainteresovaných, nespokojnosť s procesom a výsledkami,
- vznik nových konfliktov alebo zhoršenie už existujúcich,
- zapojenie nerelevantných aktérov, nereprezentujúcich tých, ktorých sa problém skutočne týka,
- zmocnenie už aj tak silného zainteresovaného aktéra (stakeholdera).

2. 5. Nedostatky participatívnych procesov

Medzi časté **nedostatky PP** patrí:

- jednostranná komunikácia,
- formálne stretnutia, ktoré nie sú reprezentatívne a viac-menej pozostávajú z elít alebo silných záujmových skupín,
- prehliadané mocenské nerovnosti,
- nedostatok priestoru na autentický dialóg a deliberáciu; nezohľadnenie prínosu (vkladu) verejnosti,
- nejasná komunikácia o tom, ako sa dospelo k rozhodnutiam,
- dotknuté strany neboli do PP zahrnuté,
- participanti nedôverujú PP (napr. vlastnú úlohu vnímajú ako čisto symbolickú a rozhodnutia ako vopred známe alebo vnímajú reprezentantov VS ako nedôveryhodných partnerov).

2. 6. Technokratická participácia verus pravá participácia

Elitársku (technokraticky orientovanú) verziu reprezentatívnej demokracie možno od participatívnej demokracie odlíšiť na základe kritérií inklúzie, dialógu a deliberácie (v elitárskej demokracii existuje deficit týchto kritérií).

Cieľom technokraticky ponímanej **verejnej participácie** je len manipulovať názormi verejnosti alebo informovať o rozhodnutiach, ktoré sú už vopred urobené (Wang, 2008).

Pravá (autentická) verejná participácia znamená, že verejnosť má skutočne podiel na rozhodovaní. V takejto participácii sú občania zapojení do tvorby cieľov, stratégií, politik a často aj do implementácie a hodnotenia. Preto treba sledovať, nakoľko je zainteresovaným aktérom umožnené participovať v rôznych fázach prípravy a formulovania verejných politik (vytýčenie cieľov, plánovanie, implementácia atď.)

3. Metódy verejnej participácie

Participatívne metódy predstavujú nástroje zapájania verejnosti do procesu tvorby verejných politik. Vzhľadom na to, že Rowe a Frever (2005) ich identifikovali vyše sto, nepodávame úplný prehľad alebo popis. Nasledujúca tabuľka poskytuje prehľad niektorých vybraných participatívnych mechanizmov na základe úlohy, akú zastáva verejnosť v participatívnom procese (OECD rozlišuje informovanie, konzultovanie a aktívnu participáciu s rôznym stupňom autority verejnosti pri rozhodovaní – napr. partnerstvo, podieľanie sa na rozhodovaní, verejnosť sama rozhoduje).

3. 1. Prehľad vybraných participatívnych metód podľa stupňa zapojenia verejnosti

Tab. 1 – Prehľad participatívnych metód

Stupeň verejnosti zapojenia	Informovanie	Konzultovanie	Aktívna participácia
	Verejná správa poskytuje informácie buď z vlastnej iniciatívy, alebo na požiadanie verejnosti. Informácie prúdia jedným smerom, od verejnej správy smerom k verejnosti.	Verejná správa získava spätnú väzbu, podnety a názory verejnosti. Informácie primárne prúdia smerom od verejnosti k predstaviteľom verejnej správy.	Verejnosť sa aktívne zúčastňuje na rozhodovaní o verejnej politike. Medzi verejnou správou a občanmi vzniká obojsmerný vzťah a dialóg na princípe partnerstva.
Príklady participatívnych metód	Správy, stanoviská, príhovory, brožúry, výstavy, tlačové správy, tlačové konferencie, webové stránky, návody, príručky...	Fokusové skupiny, prieskum verejnej mienky, workshopy, semináre, konferencie, verejné vypočutie, poradné komisie...	Občianske poroty, občianske fóra, pracovné skupiny, občianske panely, participatívne plánovanie, vyjednávanie...

3. 2. Popis a charakteristika vybraných metód verejnej participácie

Nižšie uvedená tabuľka poskytuje prehľad niektorých vybraných metód participácie, ktoré sú najčastejšie uvádzané v domácej a zahraničnej literatúre. Pripájame aj krátky popis.

Tab. 2 – Popis vybraných participatívnych metód (podľa: Rowe, Frewer, 2000)

Metóda participácie	Popis
Informovanie verejnosti	Poskytnutie informácií verejnosti o danom probléme a o podobe navrhovanej politiky (využitím rôznych informačných kanálov a médií).
Verejné vypočutie	Účastníkmi sú politici, experti a občania, ktorí prejavia záujem. Koná sa vo forme prezentácií. Predstavitelia môžu vyjadriť názor, ale majú malý vplyv na rozhodovanie.
Prieskumy	Zisťovanie preferencií verejnosti na veľkej, zväčša reprezentatívnej vzorke. Väčšinou sa realizuje prostredníctvom dotazníkov alebo telefonicky, prípadne online. Služi na získanie informácií.

Pracovné skupiny	Sú vhodné pre užší okruh zainteresovaných, väčšinou sú zamerané na špecifický problém alebo otázku. Komunikácia má charakter vyjednávania a zvažovania argumentov. Zvyknú mať dočasný charakter.
Fokusové skupiny	Skupiny v počte 5 – 12 zástupcov rôznych skupín diskutujú o určitej problematike s minimálnymi zásahmi zo strany facilitátora. Stretnutia bývajú jednorazové v rozsahu 1 – 2 hodín. Zvyčajne sa využívajú na exploráciu názorov, záujmov a postojov.
Deliberatívne fóra a konferencie	10 – 16 členov je náhodne vybraných z populácie tak, aby tvorili reprezentatívnu vzorku. Konferencii a diskusiám predchádza šírenie informácií o danej problematike. Stretnutia sú zvyčajne otvorené širokej verejnosti. Výstupom býva publikovaná správa a/alebo tlačová konferencia. Prevládajúca komunikácia – zvažovanie.
Občianske poroty	12 až 20 členov je náhodne vybraných tak, aby boli reprezentatívnou vzorkou populácie. Ide o vypočúvanie svedkov a expertov. Stretnutia nebývajú otvorené verejnosti. Výsledkom je publikovaná správa alebo konferencia.

4. Hodnotenie verejnej participácie

Hodnotenie verejnej participácie sa týka nielen dosiahnutia vytýčených cieľov, ale aj celého procesu tvorby politiky či kolektívne záväzného rozhodnutia s účasťou verejnosti. Ide teda o kombináciu hodnotenia výsledkov a procesu verejnej participácie. Hodnotenie by malo odpovedať minimálne na tieto otázky:

- Boli ciele participatívneho projektu vytýčené správne?
- Aké dôsledky mala verejná participácia na a) účastníkov; b) kvalitu prijatých politík; c) spravodlivosť a vyváženosť rozhodnutí; d) prospešné inovácie vládnutia VS atď.?
- Boli metódy zapojenia verejnosti zvolené vhodne a primerane?
- Bola komunikácia medzi VS a verejnosťou dostatočná, zrozumiteľná a otvorená?
- Išlo o partnerskú komunikáciu a spoluprácu medzi VS na jednej strane a verejnosťou na druhej strane?

4. 1. Kto a ako hodnotí

1. Samotní participanti prostredníctvom dotazníkov, prieskumov, interview.
2. Monitorovací tím (pozorovanie, interview s viacerými aktérmi).
3. Analytický tím (obsahová analýza plánov a správ, analýza komunikácie, hodnotenie foriem verejnej participácie podľa normatívnych kritérií atď.).

Odporúča sa kombinácia metód (napr. Schroeter et al., 2016), ktorá umožňuje prostredníctvom triangulácie overiť zistenia a závery. Je dôležité hodnotiť aj dôsledky druhého a tretieho rádu, teda tie, ktoré sú sekundárne a terciálne vo vzťahu k primárnemu cieľu (t. j. vyriešiť problém, prijať reguláciu). Napríklad, ide o zmeny, ktoré nastanú v samotných participujúcich

(skúsenosti, učenie), ovplyvnia život komunity, nadviazanie vzťahov medzi VS a verejnosťou, dôvery a partnerstva (porovnaj Bryson et al., 2012).

Komplexné hodnotenie má zahŕňať perspektívy všetkých zúčastnených, pričom každá strana hodnotí výsledky a procesy vo vzťahu ku kritériám, ktoré definovali:

- iniciátori verejnej participácie (VS),
- samotní reprezentanti verejnosti (napr. miera splnenia očakávaní zo strany účastníkov).

Procesy verejnej participácie navrhujeme monitorovať, dokumentovať a hodnotiť:

1. z hľadiska **kvality prípravy a manažovania** jednotlivých fáz verejnej participácie a dosiahnutých cieľov (Harvey, 2009) (pozri podkapitola 4. 2.);
2. podľa miery, nakoľko celý proces verejnej participácie spĺňa **normatívne kritériá dobrého vládnutia** (viac Plichtová, Šestáková, 2018) (pozri podkapitola 4. 3.).

Podľa týchto kategórií je usporiadaný aj nasledujúci zoznam indikatívnych otázok. Indikatívne otázky sú zoradené na základe jednotlivých fáz participatívnych procesov. Ich účelom je zamerať pozornosť hodnotiteľov na isté charakteristiky verejnej participácie. Na základe toho je možné hľadať príslušné indikátory s ohľadom na konkrétny participatívny projekt.

4. 2. Kvalita prípravy a manažovania jednotlivých fáz verejnej participácie a dosiahnuté ciele

A. Príprava verejnej participácie

Je daná politika/problém vhodná pre participáciu verejnosti?
Sú jasné dôvody, pre ktoré chce VS využiť nástroj verejnej participácie?
Sú ciele verejnej participácie definované jasne a konzistentne?
Ujasnilo sa, či je potrebné zapojiť aj širšiu verejnosť?
Ak je účasť širokej verejnosti potrebná, ujasnilo sa, nakoľko intenzívne a v akých štádiách procesu bude zapojená?
Zdieľa široká verejnosť rovnaké ciele s realizátormi projektu?
Je politika/problém riešiteľný na danej úrovni? (Závislý, resp. nezávislý od iných problémov.)
Existuje viacero alternatív riešenia problému?
Došlo k ujasneniu toho, ktoré podmienky sú dané a kde existuje priestor pre tvorivosť?
Identifikovalo sa, kto je zainteresovaná verejnosť? Ujasnilo sa, či je organizovaná v jednej alebo viacerých OZ/skupinách?
Prišla požiadavka verejnej participácie z terénu (zdola)?
Sú zainteresovaní aktéri presvedčení o naliehavosti riešenia daného problému?
Aké potenciálne konflikty a pravdepodobné koalície treba vziať do úvahy?
Aký ošoh budú mať jednotliví zainteresovaní aktéri z implementácie politiky?
Je zvolená metóda, resp. kombinácia viacerých metód, primeraná a vhodná na dosiahnutie stanovených cieľov?
Bola zostavená profesionálna skupina, ktorá organizuje a koordinuje participatívny proces?
Je časový rámec a scenár PP realistický? Počíta sa s časovou rezervou?
Sú občania zapojení aj do tvorby agendy?

Existujú prekážky efektívnej implementácie danej politiky?
--

Ab. Kontext – podmienky a okolnosti plánovanej verejnej participácie

Aké lokálne kultúrne a sociálne normy dominujú v danej komunite?*(<i>Hviezdičkou sú označené položky, ktoré nie sú sledované monitorovacím tímom.</i>)
--

Aké sú špecifiká danej geografickej lokality?*
--

Aká je miestna kultúra autonómnej regulácie?*

Aký legislatívny rámec je vhodný pre konkrétny prípad verejnej participácie?
--

Aká je história spolupráce (príp. iné relevantné minulé udalosti) medzi VS, MVO a verejnosťou?
--

Aké sú postoje zainteresovaných k verejnej participácii?
--

Aký je záujem širokej verejnosti o participatívny proces tvorby politiky?

Aké zdroje sú k dispozícii pre verejnú participáciu (finančné, ľudské, časové, informačné)?

Do akej miery je problém pre zainteresovaných nástojčivý?*
--

Do akej miery je záujem zainteresovaných legitímny?*
--

Ac. Disponibilné zdroje

Je k dispozícii dostatok finančných prostriedkov technická asistencia a pod.?

Je k dispozícii dostatok času?

Je administratíva kompetentná, má dostatok zamestnancov? Má prístup k odborníkom, analytikom...?*

Je podporované efektívne vodcovstvo? (Formálne – organizátori, sponzori, neformálne – postavené na pozícií v komunite, kompetenciách...; nestranný facilitátor.)*

Sú k dispozícii aj iné zdroje (napr. sociálny kapitál)?*
--

Je možné kompenzovať nedostatok zdrojov dobrovoľníckou prácou?*

Sú v procese využité poznatky miestnych obyvateľov (tzv. lokálne alebo laické poznanie)?
--

Sú organizátori schopní na požiadanie zabezpečiť viac informácií (odkázať na ďalšie zdroje)?*

B. Informovanie a komunikácia s verejnosťou

Poskytovali sa informácie pred, počas a po ukončení participatívnej tvorby politiky?
--

Boli informačné materiály poskytované včas a vo vyhovujúcej kvalite?
--

Majú všetci dotknutí rovnaký prístup k informáciám?

Sú zvolené komunikačné kanály pre poskytovanie informácií o projekte vhodné a dostupné všetkým skupinám verejnosti?

Pokúsili sa organizátori predísť falošným očakávaniam verejnosti?

Reagovali predstavitelia VS v primeranom čase na otázky, požiadavky a návrhy?

Bola VS otvorená dialógu a partnerskej spolupráci?
--

Keď sú občania iniciátormi, podieľa sa VS aktívne a zodpovedne na riešení nastolenej agendy?
--

Ak ide o iniciatívu zdola, podporuje VS aktivistov prakticky (priestor na stretávanie sa) a finančne?

Kto je poskytovateľom informácií, kto ich má pod kontrolou?

C. Fáza riešenia problému/politiky a rozhodovania

Je mandát/právomoc pracovnej, odbornej skupiny jasný?

Sú kompetencie a zodpovednosť v pracovných skupinách dohodnuté jednoznačne?

Je k dispozícii nestranný moderátor/facilitátor?
--

Existuje dostatok času a priestoru na dialóg medzi zúčastnenými?
--

Bol zúčastneným poskytnutý dostatočný čas napr. na prípravu, preštudovanie materiálov a pod.?

Existuje medzi účastníkmi dohoda o spôsobe rozhodovania (napr. rozhodnutie väčšiny, dohoda...)?

Majú všetky zúčastnené skupiny rovnocennú možnosť uvádzať pripomienky a návrhy?
Sú všetci zúčastnení oboznámení s obsahom návrhov a pripomienok?
Majú participanti kontrolu nad tým, ako sú ich pozície a návrhy prezentované širokej verejnosti?
Je celý rozhodovací proces detailne zdokumentovaný vrátane nesúhlasných názorov/pripomienok?
Je kompletná dokumentácia procesu verejnej participácie zverejnená?
Ak neboli všetky výsledky verejného vypočutia zohľadnené, je v dokumentácii zdôvodnené, prečo sa tak nestalo?
Je v príslušnej dokumentácii uvedené, či a ako participácia ovplyvnila konečné rozhodnutie? (Odkazy na konkrétne návrhy, pripomienky verejnosti.)
Komunikovali sa širšej verejnosti tie návrhy, ktoré sa prijali v procese verejnej participácie?

D. Implementácia a udržateľnosť politiky

Existuje plán, ktorý zaručí, že výsledky verejnej participácie budú implementované? ** (Dvomi hviezdikami sú označené položky, ktoré možno vyhodnotiť až po ukončení PP.)
Prevzala VS explicitne zodpovednosť za implementáciu?
Bola implementácia úspešná, alebo nie? **
Sú pravdepodobné príčiny ne/úspechu pomenované, identifikované? **
Dohliadajú na implementáciu vhodní/správni ľudia? **
Je zahrnutie zástupcov verejnosti vo fáze implementácie dostatočné? **
Sú schopnosti zástupcov verejnosti vo fáze implementácie dostatočné? **
Spolupracuje širšia verejnosť v implementačnej fáze alebo koná proti nej? **
Je kooperácia na participatívnom procese súčasťou zodpovednosti zamestnancov VS?
Je dostatočne jasno v otázke, akú kvalifikáciu majú mať zamestnanci VS? *
Zvážili organizátori, či a prečo sa ne/podarilo udržať záujem verejnosti?
Sú k dispozícii zdroje na sledovanie projektu po jeho skončení? *
Sú k dispozícii zdroje na udržanie výsledkov PP?
Dohliada na implementáciu aj VS? *

E. Hodnotenie výsledkov a manažovania procesov verejnej participácie

Bola verejnosť zahrnutá do tvorby politiky?
Boli ciele PP definované jasne a zrozumiteľne?
Mali všetci zainteresovaní rovnaký prístup k informáciám?
Viedol participatívny proces (PP) k dosiahnutiu cieľov (riešeniu daného problému, resp. k adekvátnej regulácii)?
Bola dohodnutá politika/riešenie úspešne implementovaná? **
Bola implementácia dohodnutej politiky/riešenia efektívne monitorovaná? **
Bol pomer nákladov a výsledkov priaznivý, hospodárny (cost-effectiveness)? *
Podporovali politici zapojenie verejnosti?
Vníмали účastníci pomer vynaloženej snahy a dosiahnutých výsledkov za primeraný? **
Boli účastníci spokojní s priebehom procesu?
Boli účastníci spokojní s prístupom organizátorov? *
Boli účastníci spokojní s kvalitou prijatých rozhodnutí? *
Bola s výsledkom procesu/prijatými rozhodnutiami spokojná aj širšia verejnosť (nielen účastníci)? *
Podarilo sa osloviť a zapojiť do PP každú dotknutú stranu?
Bol proces participácie preskúmaný nezávislými odborníkmi? *
Bol celý proces v rámci možností zdokumentovaný?
Dostali rozdielne perspektívy verejnosti dostatočný priestor na vyjadrenie? *

Využívala VS dostupné odborné poznatky? (Spolupracovala s tímom analytikov a expertov?)
Boli použité viaceré metódy participácie?
Boli dostupné informácie z viacerých zdrojov?
Boli návrhy verejnosti zohľadnené v konečnom rozhodnutí?
V prípade, ak neboli návrhy verejnosti akceptované, bolo vysvetlené prečo?
Venovala sa špeciálna pozornosť nezrovnalostiam alebo problémom, ktoré nastali v procese verejnej participácie?*
Bol stupeň zapojenia priznaný zainteresovaným v rôznych fázach procesu (rozhodovanie, implementácia, monitorovanie, hodnotenie) dostatočný?***
Aký rozsiahly bol mandát splnomocnených zástupcov verejnosti?*
Vzdali sa politici časti svojej moci a delegovali právomoc rozhodovať na verejnosť?

F. Hodnotenie výsledkov verejnej participácie druhého a tretieho rádu

Došlo k osvojeniu si schopnosti zúčastnených občanov produktívne participovať a spolupracovať?
Naučili sa zapojení občania lepšie riešiť problémy, zvládať konflikty, efektívne komunikovať?*
Zlepšili sa vedomosti participujúcich o riešenej problematike, o fungovaní VS?*
Prispel PP k vytvoreniu dôvery medzi jednotlivými účastníkmi, medzi verejnosťou a predstaviteľmi verejnej správy?
Došlo v priebehu procesu k zhoršeniu už existujúcich konfliktov alebo k vzniku nových?

4. 3. Hodnotenie podľa normatívnych kritérií dobrého vládnutia

A. Inklúzia

Identifikovali a oslovili organizátori všetky zainteresované strany?
Nie sú slabší účastníci vylúčení, marginalizovaní alebo diskriminovaní?
Konajú sa stretnutia v takom čase, aby nikoho z účasti nevylučovali?
Poskytli administrátori primeranú asistenciu tým, ktorí by sa inak nemohli zúčastniť (napr. hradíť cestovné náklady, zabezpečiť starostlivosť o deti a pod.)?*
Používal sa jazyk, ktorý je zrozumiteľný všetkým účastníkom?*
Bol PP nastavený tak, aby všetci účastníci chápali, čo sa v ňom deje?*

B. Reprezentatívnosť

Sú zastúpené názory a pozície všetkých, ktorých sa rozhodnutie týka?
Využili administrátori pri oslovení dotknutých širokú škálu dostupných prostriedkov?
Existuje medzi participujúcimi primeraná diverzita z hľadiska etnicity, veku, rodu, vzdelania...?*
Boli oslovené mienkotvorné osobnosti, neformálne authority v miestnej komunite, miestni aktivisti...?

C. Spravodlivosť

Diskutuje sa aj o hodnotách, ktoré súvisia s odlišnými perspektívami (napr. katolíci – liberáli)?*
Je v centre záujmu dobro celku alebo prevažujú len osobné a skupinové záujmy?
Mal každý zainteresovaný rovnakú šancu vyjadriť sa?
Bola účasť verejnosti bez bariér?
Dostali jednotlivé pozície/skupiny rovnaký priestor na vyjadrenie svojich záujmov, hodnôt, návrhov atď.?

Bol facilitátor verejných diskusií nestranný?*
Zavážila kvalita argumentov a nielen sociálna pozícia hovoriaceho?*
Používa sa jazyk, ktorý je zrozumiteľný všetkým účastníkom?
Bol proces nastavený tak, aby všetci zúčastnení chápali, čo sa v ňom deje?*

D. Transparentnosť a nezávislosť

Boli organizátori a facilitátori od seba nezávislí?*
Boli organizátori a facilitátori vnímaní ako nezávislí aj zo strany verejnosti?*
Boli všetci zainteresovaní nezávislí od sponzorov?*
Boli všetky informácie otvorené a dostupné?
Existovala jasná komunikácia o dôvodoch, prečo niektoré informácie neboli zverejnené?
Ako bola zabezpečená dôveryhodnosť informácií?*
Boli informácie vyvážené? (Zahrňali rôzne pozície a perspektívy?)*

E. Kvalita zvažovania a dialógu

Bol vytvorený priestor na riešenie konfliktov a diskusiu (časový aj fyzický)?*
Boli nastavené podmienky tak, aby sa účastníci vzájomne počúvali a spoločne uvažovali?*
Mala každá strana dostatok priestoru a času na predstavenie argumentov?*
Boli návrhy založené na evidencii?*
Boli návrhy podporené argumentmi?*
Bola komunikácia vecná, na problém orientovaná?
Bola komunikácia zacielená na budovanie dôvery medzi jednotlivými účastníkmi?*
Bola komunikácia zacielená na vyjasňovanie záujmov a hodnôt jednotlivých strán?*
Podporovalo sa učenie a rozvíjanie kompetencií participujúcich rozumieť novým informáciám a komplexným problémom?*
Bola komunikácia vedená s rešpektom voči odlišným skupinám, ich hodnotovej orientácii, záujmom a potrebám?*
Bola komunikácia vedená s úmyslom dehonestovať, spochybníť iných?
Brali sa pri rozhodovaní do úvahy rozličné perspektívy?*
Boli návrhy všetkých trpezlivo vypočuté? (Komunikácia založená na rovnosti.)*
Podporil PP kooperáciu?*
Zmiernil PP konfrontáciu, konflikty?*
Zapojili sa do verejnej diskusie miestne authority?

F. Účasť na rozhodovaní

Mali zainteresovaní aktéri aspoň minimálny stupeň rozhodovacej authority?*
Mali zainteresovaní aktéri dostatočný vplyv na priebeh PP?*
Nedošlo pri riešení problému k prílišnému zúženiu na jednu perspektívu?*
Ak sa nedospelo ku konsenzu, mali všetky strany rovnaký podiel na finálnom rozhodnutí?
Boli návrhy participujúcich zohľadnené v konečnom rozhodnutí?
Dostali účastníci prijateľné zdôvodnenie, prečo práve ich návrhy neboli akceptované?

Pozn.: zoznam kategórií bol vytvorený na základe viacerých štúdií (Webler, Tuler, 2006; Rowe, Frewer, 2004; Gelders et al., 2010; Grant, Curtis, 2004; Beierle, 1998; Abelson et al., 2003; Charnley, Engelbert, 2005), doplnený a upravený autorkami.

4. 4. Zodpovednosť aktérov pri plánovaní, hodnotení a monitorovaní participatívnych procesov

V nižšie uvedenej tabuľke sa nachádza prehľad zodpovedností jednotlivých aktérov. Primárnu zodpovednosť pri plánovaní, manažmente a hodnotení participatívnych procesov nesie verejná správa (ľavý horný riadok) za súčasnej spolupráce ďalších aktérov (pravý horný riadok). Ich úloha sa líši v rôznych fázach participatívneho procesu, ako ilustruje tabuľka.

Tab. 3 – Prepojenosť plánovania, monitorovania a hodnotenia tvorby verejnej politiky

VS	+ ďalší participanti (zainteresovaní aktéri, verejnosť, MVO...)
Fázy tvorby verejnej politiky	
Nastolovanie agendy	Zainteresovaní aktéri, verejnosť
Informovanie verejnosti	
Príprava participatívneho procesu	+ MVO
Formulovanie politík a návrhy politiky	+ MVO, verejnosť, zainteresovaní aktéri
Rozhodovanie	+ zainteresovaní aktéri, MVO
Dokumentácia procesov	+ monitorovací a analytický tím
Implementácia rozhodnutí	+ monitorovací tím
Priebežné monitorovanie a hodnotenie	+ monitorovací tím
Udržateľnosť výsledkov	+ monitorovací tím
Hodnotenie (evaluácia)	+ monitorovací a analytický tím
Kvantitatívne hodnotenie podľa normatívnych kritérií	+ analytický tím
Kvalitatívne hodnotenie participatívnych procesov vrátane kontextu, zdrojov atď.	+ monitorovací a analytický tím

Tab. 4 – Zodpovednosť monitorovacieho a analytického tímu v hodnotení normatívnych kritérií

Kritérium	Sledovanie a hodnotenie dodržovania kritérií
Inklúzia (dostupnosť informácií, účasti...)	Monitorovací + analytický tím
Reprezentatívnosť participantov	Monitorovací + analytický tím
Spravodlivosť	Monitorovací + analytický tím
Transparentnosť a nezávislosť rozhodovania	Monitorovací + analytický tím
Kvalita zvažovania návrhov a argumentov (kvalita deliberácie)	Analytický tím
Rovnosť účastníkov pri rozhodovaní	Analytický tím

5. Záver a odporúčania

Nová správa vecí verejných (governance) už nie je iba o vláde (government), ale zahŕňa rozptýlenie moci a vyžaduje systematickú komunikáciu medzi verejnosťou, vládou a verejnou správou. Moc politickej autority je obmedzená. Výskumy ukazujú, že mechanizmy, ktoré najviac prispievajú k naplneniu všetkých cieľov participácie, sú tie, ktoré majú deliberatívny charakter (napr. deliberatívne konferencie, občianske poroty a pod.). Zároveň sú to tie, ktoré sú najmenej používané; predstavitelia verejnej správy dávajú prednosť nedeliberatívnym mechanizmom (prosté informovanie alebo verejné vypočutie).

Participácia v modernej dobe však nemôže existovať len vo forme jednostrannej komunikácie, keď občania reagujú na návrhy zo strany vlády. Naopak, verejná participácia vyžaduje mnohosmernú formálnu aj neformálnu komunikáciu medzi vládou a verejnosťou. Kľúčom k úspechu participácie v moderných spoločnostiach je preto najmä:

- transformatívna sila dialógu a kvalitnej deliberácie,
- budovanie sietí vo forme osobných a profesionálnych vzťahov,
- budovanie inštitucionálnych kapacít (spoločenský, politický, intelektuálny kapitál).

Nie všetky problémy sú vhodné pre verejnú participáciu. Pred začiatkom participatívneho procesu by sa mali zhodnotiť očakávané prekážky riešenia daného problému a možnosti ich prekonania. Následne treba identifikovať potenciálnych zainteresovaných aktérov, zdroje, námietky politickej opozície a pravdepodobnosť toho, že sa dospeje k dohode. Zvážiť by sa mali aj predpokladané náklady, a to v porovnaní s nákladmi, ktoré môžu nastať v prípade protestov alebo zdržania ako dôsledkov neparticipatívnej tvorby politiky. Hoci PP vyžadujú isté finančné a iné zdroje, v porovnaní s neúspešnou implementáciou konkrétnej politiky ide o zanedbateľné čiastky.

6. Zoznam použitých zdrojov

- Abelson, J., Forest, P., Eyles, J., Smith, P., Martin, E., Gauvin, F. 2003.** Deliberations about deliberative methods: issues in the design and evaluation of public participation processes. In *Social Science and Medicine* [online]. Vol. 57, pp. 239-251 [cit. 2018-1-21]. Dostupné na internete:
<http://www.precaution.org/lib/06/deliberations_about_deliberative_methods.030701.pdf>
- Beierle, T. 1998.** *Public participation in environmental decisions: an evaluation framework using social goals*. Discussion Paper 99-06. Washington: Resources for the Future. [online] [cit. 2018-1-23]. Dostupné na internete:
<<http://www.rff.org/files/sharepoint/WorkImages/Download/RFF-DP-99-06.pdf>>
- Bryson, J., Quick, K., Slotterback, C., Crosby, B. 2012.** Designing public participation processes. In *Public Administration Review* [online]. Vol. 73, pp. 23-34 [cit. 2018-1-15]. Dostupné na internete: <<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1540-6210.2012.02678.x/full>>
- Gelders, D., Brans, M., Maesschalck, J., Colsoul, N. 2010.** Systematic evaluation of public participation projects: analytical framework and application based on two Belgian neighbourhood watch projects. In *Government Information Quarterly* [online]. Vol. 27, pp. 134-140 [cit. 2018-1-19]. Dostupné na internete:
<<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0740624X09001348>>
- Grant, A., Curtis, A. 2004.** Refining evaluation criteria for public participation using stakeholder perspectives of process and outcome. In *Rural Society* [online]. Vol. 14, pp. 142-161 [cit. 2018-1-11]. Dostupné na internete:
<<https://researchoutput.csu.edu.au/ws/portalfiles/portal/8660870>>
- Harvey, M. 2009.** Drama, talk and emotion. Omitted aspects of public participation. In *Science, Technology and Human Values* [online]. Vol. 34, pp. 139-161 [cit. 2018-1-11]. Dostupné na internete:
<<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.882.7382&rep=rep1&type=pdf>>
- Charnley, S., Engelbert, B. 2005.** Evaluating public participation in environmental decision-making: EPA's superfund community involvement program. In *Journal of Environmental Management* [online]. Vol. 77, pp. 165-182 [cit. 2018-1-21]. Dostupné na internete:
<<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/16112794>>
- Innes, J., Booher, D. 2004.** Reframing public participation: strategies for the 21st century. In *Planning Theory & Practice* [online]. Vol. 5, pp. 419-436 [cit. 2018-1-15]. Dostupné na internete:
<<http://www.arch.mcgill.ca/prof/luka/urbandesignhousing/klwb/holding/fordham/InnesBooher2004.pdf>>
- Luyet, V., Schlaepfer, R., Parlange, M., Buttler, A. 2012.** A framework to implement stakeholder participation in environmental projects. In *Journal of Environmental Management* [online].

- Vol. 111, pp. 213-219 [cit. 2018-1-15]. Dostupné na internete: <https://infoscience.epfl.ch/record/181649/files/2012PaperVLUYET_RSMPAB.pdf>
- Mumpower, J. 2001.** Selecting and evaluating tools and methods for public participation. In *International Journal of Technology Policy and Management* [online]. Vol. 1, pp. 66-77 [cit. 2018-1-15]. Dostupné na internete: <https://www.researchgate.net/profile/Jeryl_Mumpower/publication/249921126_Selecting_and_evaluating_tools_and_methods_for_public_participation/links/547f6fd70cf2ccc7f8b9213c.pdf>
- Philips, S., Orsini, M. 2002.** *Mapping the links: citizen involvement in policy processes*. Ottawa: Canadian Policy Research Network. [cit. 2018-5-8]. Dostupné na internete: <<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.488.8565&rep=rep1&type=pdf>>
- Rowe, G., Frewer, L. 2004.** Evaluating public participation exercises: a research agenda. In *Science, Technology and Human Values* [online]. Vol. 29, pp. 512-556 [cit. 2018-1-17]. Dostupné na internete: <<http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0162243903259197>>
- Rowe, G., Frewer, L. 2000.** Public participation methods: a framework for evaluation. In *Science, Technology and Human Values* [online]. Vol. 25, pp. 3-29 [cit. 2018-1-15]. Dostupné na internete: <<http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/016224390002500101>>
- Schroeter, R., Scheel, O., Renn, O., Schweizer, P. 2016.** Testing the value of public participation in Germany: theory, operationalization and a case study on the evaluation of participation. In *Energy Research and Social Science* [online]. Vol. 13, pp. 116-125 [cit. 2018-1-17]. Dostupné na internete: <https://scholar.google.sk/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&as_vis=1&q=Schroeter%2C+R.+et+al.+Testing+the+value+of+public+participation+in+Germany&btnG=>>
- Volko, V., Kiš, M. 2007.** *Stručný prehľad vývoja územného a správneho členenia Slovenska*. Bratislava: Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky [online]. Dostupné na internete: <<https://www.minv.sk/?strucny-prehľad-vyvoja-uzemneho-a-spravneho-clenenia-slovenska>>
- Wang, X. 2001.** Assessing public participation in U.S. cities. In *Public Performance and Management Review* [online]. Vol. 24, pp. 322-336 [cit. 2018-1-15]. Dostupné na internete: <https://www.researchgate.net/profile/Xiaohu_Wang6/publication/228726171_Assessing_Public_Participation_in_US_Cities/links/0deec51fc9673d70af000000.pdf>
- Webler, T., Tuler, S. 2006.** Four perspectives on public participation process in environmental assessment and decision making: combined results from 10 case studies. In *The Policy Studies Journal* [online]. Vol. 34, pp. 699-722 [cit. 2018-1-11]. Dostupné na internete: <<http://projeuni.ir/wp-content/uploads/2013/06/werw455.pdf>>